

As vanguardas literarias.

Movimento estético que

EXPERIMENTAL

INNOVADOR

RUPTURISTA

que renova fundamente as diferentes artes.

1909-1920

FUTURISMO. CUBISMO. EXPRESIONISMO. DADAÍSMO. ULTRAÍSMO

CREACIONISMO. SURREALISMO. HILOZOÍSMO. NEOTROBADORISMO.

St. Jean Baptiste is a full justice in

- Iniciado no 1909, con Marinetti, escritor relacionado co fascismo.
- Temas: a violencia, o progreso, a evolución, o tempo como motivo de reflexión, a velocidade, patriotismo.
- Uso arbitrario dos signos de puntuación: uso de signos matemáticos.
- Ruptura coa métrica.
- Liberdade creadora: reevolución tipográfica.
- Destrución sintáctica.
- Uso de barbarismos, infinitivos, tecnicismos.
- Eliminación dos adxectivos e adverbios.

1

FUTURISMO

- LITERATURA ESPAÑOLA
 - Ramón Gómez de la Serna: "Oda a la máquina de escribir".
 - Pedro Salinas.
 - Rafael Alberti: madrigal dedicado a un billete de tranvía.
- LITERATURA GALEGA
 - Risco: poema U...ju...ju

U... ju ju...
(Poema futurista)

Terra
Duas áas diagonaladas d' azur baten no mar
Sóbor do Atlántico a diástole imensa da raza
Vapor en todol-os motores do mundo
Añudadol-os nosos nervos á todol-os fíos eléctricos
Terra
A Cruña fita as brétemas d' Irlanda
Vigo os raña-ceos de Nova York
GALICIA FOR EVER
CRUÑA
Puntos de tensión maxima da vida
VIGO
Terra.
Nudo de todol-os fíos
enfiando total-as vilas do mundo
Total-as sirenas a un tempo a sonar
Trés pintados de sol furando a terra
no cabo de todol-os paralelos
Terra
As flechas das arelas solagadas da Atlántida
Nas nosas espadañas
onde repican ó bautizo dos séculos novos
Antenas pra radiografial-os nosos himnos ás estrelas
Terra
Folgos de millós de peitos
Mañan
Brinco de total-as vontades
Estralar de todol-os miolos
Terra
N. S. E. W.
Terra
Chuvia d' estrelas
Alborada
Lóstrego
Rayos X
Profecía
Terra
O ceo rachou d' arriba abaixo
Terra
HIP HIP HIP
HURRA

Vicente Risco en A Nosa Terra, xaneiro de 1920.

Sí. Cuando quiera yo
la soltaré. Está presa
aquí arriba, invisible.
Yo la veo en su claro
castillo de cristal, y la vigilan
—cien mil lanzas—los rayos
—cien mil rayos— del sol. Pero de noche,
cerradas las ventanas
para que no la vean
—guiñadoras espías—las estrellas,
la soltaré. (Apretar un botón.)
Caerá toda de arriba
a besarme, a envolverme
de bendición, de claro, de amor, pura...

Pedro Salinas

2

CUBISMO

- Nace en Francia en 1907.
- Destaca a pintura (Picasso) e a literatura (Apollinaire).
- Descomposición da realidade para reelaborala .
- Importancia da xeometría.
- Composicións libres de conceptos, imaxes ou frases: COLLAGE.
- Disposición tipográfica particular: CALIGRAMAS.
- Versolibrismo.

EXCELSIOR

N
N O S
S
N.W. N.E.
U
E
S I S U S I S E U O S D M
I
S.W. S.E.
A
M

RADIOGRAMA
de pirotécnicos instintos
(pirotecnia de resonancias)
que polos vieiros dos ecos
xogarán ós labirintos.

EU SON!

O meu nome
acenderá unha estrela nova
en cada constelación.

Gullermo de la Torre

3

EXPRESIONISMO

- Nacido en Alemania.
- Interpretación libre e subxectiva da realidade: visión inconformista.
- Importancia da realidade interior e da subxectividade.
- Uso de imaxes violentas e intensas.
- Deformación de personaxes, realidades e situacións: uso de personaxes estraños, caricaturas, trazos distorsionados reducindo os rasgos ao esencial.
- Temas: angustia, opresión, sexualidade, a moral, a loucura, masificación do mundo moderno.
- Versolibrismo.

Castelao

3

***Os vellos non deben
de namorarse***

O SAPO

Non podes meu vello. Non podes.

DON RAMÓN

Entra un sapo e achégase a Don Ramón

Revolvéndose

¿Quén? ¿Quén fala ahí?

O SAPO

Vas morrer cos zocos postos, meu vello. Acabóuseche a corda.

*Don Ramón, canso de bulir, cai vencido de costas polo esforzo e fica
esterricado. O sapo séntase enriba del.*

O SAPO

Xa non alentas e xa tes a ialma na gorxa. Anda home, anda. Anda, ceiba dunha vez o folgo.

Ponse axexar na boca de Don Ramón

¿Qués que te axude?

Valle-Inclán

3

Luces de bohemia

- MAX: ¡Don Latino de Hispalis, grotesco personaje, te inmortalizaré en una novela!
- DON LATINO: Una tragedia, Max.
- MAX: La tragedia nuestra no es tragedia.
- DON LATINO: ¡Pues algo será!
- MAX: El Esperpento.
- DON LATINO: No tuerzas la boca, Max.
- MAX: ¡Me estoy helando!
- DON LATINO: Levántate. Vamos a caminar.
- MAX: No puedo.
- DON LATINO: Deja esa farsa. Vamos a caminar.
- MAX: Échame el aliento. ¿Adónde te has ido, Latino?
- DON LATINO: Estoy a tu lado.
- MAX: Como te has convertido en buey, no podía reconocerte. Échame el aliento, ilustre buey del pesebre belenita. ¡Muge, Latino! Tú eres el cabestro, y si muges vendrá el Buey Apis. Lo torearemos.
- DON LATINO: Me estás asustando. Debías dejar esa broma.
- MAX: Los ultraístas son unos farsantes. El esperpentismo lo ha inventado Goya. Los héroes clásicos han ido a pasearse en el callejón del Gato.
- DON LATINO: ¡Estás completamente curda!

The background of the slide is split. The left side is a solid orange-red color. The right side is white and features a collection of grey, geometric shapes with circular holes, including hexagons, rectangles, and triangles, scattered across the top. A white, multi-pointed star is positioned on the orange-red background, containing the number 4.

4

CREACIONISMO

- Iniciado en París en 1912 por Vicente Huidobro.
- Escritor visto como un artesán que crea a súa obra.
- Creación dunha nova realidade: poema como entidade autónoma.
- Uso da metáfora e da xustaposición de imaxes.
- Eliminación da puntuación convencional.
- Eliminación de nexos.
- Disposición particular dos versos: uso de CALIGRAMAS e colocación libre.
- Versolibrismo.

4

CREACIONISMO

- LITERATURA ESPAÑOLA.
 - Gerardo Diego.
- LITERATURA GALEGA
 - Manuel Antonio: *De catro a catro*.

4

SÓS
FOMOS ficando sos
o Mar o barco e mais nós

Roubánronnos o Sol
O paquebote esmaltado
que cosía con liñas de fume
áxiles cadros sin marco

...

No cuadrante estantío das estrelas
ficou parada esta hora: .

O cadavre do Mar
fixo do barco un cadaleito

Fume de pipa Saudade

Noite Silenzo Frío

E ficamos nós sós

Sin o Mar e sin o barco

nós

Manuel Antonio

Nocturno
A Manuel Machado
(Manual de espumas)

ESTÁN todas

También las que se encienden en las noches de moda

Nace del cielo tanto humo
que ha oxidado mis ojos

Son sensibles al tacto las estrellas
No sé escribir a máquina sin ellas

Ellas lo saben todo
Graduar el mar febril
y refrescar mi sangre con su nieve infantil

La noche ha abierto el piano
y yo las digo adiós con la mano

Gerardo Diego

5

DADAÍSMO

Marcel
Duchamp

A fonte

- Nacido en Suiza (1916) da man de Tristán Tzara.
- Uso da incoherencia como resposta dunha situación caracterizada pola I Guerra Mundial.
- Ataque aos principios da razón.
- Única vangarda que rompe co anterior pero NON constrúe nada novo.
- Arte espontáneo e desinhibido = ANTIARTE
- Busca do absurdo, o ilóxico e o irracional.
- Actitude de oposicións ás convencións sociais e estéticas.
- Case inexistencia de obras literarias propiamente ditas: apenas algún exemplo poético.
- Uso do caligrama.
- Triunfo do movemento na escultura:

DADAÍSMO

Tristan Tzara

O home aproximativo

Dos teus ollos aos meus o Sol se desfolla
no umbral do soño baixo cada folla hai un aforcado
dos teus soños aos meus a palabra é breve
ao longo dos teus pregos primavera a árbore llora a súa resina
e na palma da folla eu leo nas liñas da túa vida.

....

RECEITA PARA FACER UN POEMA DADAÍSTA

Tome un xornal e unhas tesoiras. Corte un anaco dun artigo que teña a extensión prevista para o seu poema. Recorte cada unha das palabras e métaas nunha bolsa.

Mestúreas suavemente. Extraia despois cada unha das palabras ao chou. Cópieas concienzudamente. O poema aparecerá. E verase Vde. convertido nun escritor inmensamente orixinal e dunha sensibilidade encantadora, aínda que incomprendido polo vulgo.

Tristan Tzara

5

La niña llama a su padre: "Tatá , dadá".

La niña llama a su madre: "Tatá, dadá".

Al ver las sopas,

la niña dijo:

"Tatá, dadá".

Igual al ir en tren,

cuando vio la verde montaña y el fino mar.

"Todo lo confunde", dijo su madre. Y era verdad.

Porque cuando yo la oía decir "Tatá, dadá",

veía la bola del mundo rodar, rodar,

el mundo todo una bola, y en ella papá, mamá,

el mar, las montañas, todo hecho una bola confusa, el mundo: "Tatá, dadá".

Pedro Salinas,
Presagios.

6

SURREALISMO

- Fundado en Francia por André Bretón no 1924 (*Manifesto surrealista*).
- Influencia da psicoanálise de Freud e do marxismo.
- Liberación total do home: impulsos inconscientes e mostra dos impulsos reprimidos por convencións sociais.
- Reivindicación do mundo dos sonhos.
- Primacía dos sentidos por riba da razón.
- Uso da escritura automática: escribir tal como pensamos, sen pararnos en normas de ningún tipo.
- Uso de imaxes e metáforas sensoriais.
- Literatura como reflexo de imaxes insólitas, xurdidas do subconsciente, a modo de collage.

6

**Illa: oco insumiso,
infantil xogo:
xa non estás
entre a túa mesma luz.
Xa rodas lonxe, dobregada en todo,
¡que perfeita e que descoñecida!
illa.**

Cunqueiro

Vuelta de paseo

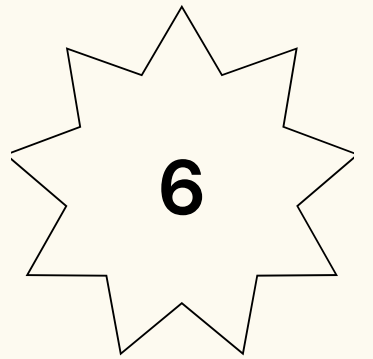
Abajo Asesinado por el cielo,
entre las formas que van hacia la sierpe
y las formas que buscan el cristal,
dejaré caer mis cabellos.

Con el árbol de muñones que no canta
y el niño con el blanco rostro de huevo.

Con los animalitos de cabeza rota
y el agua harapienta de los pies secos.

Con todo lo que tiene cansancio sordomudo
y mariposa ahogada en el tintero.

Tropezando con mi rostro distinto de cada día.
¡Asesinado por el cielo!

6

Lorca

ULTRAÍSMO

- Iniciado en 1918 en España.
- Contraponse ao Modernismo:
 - Eliminación no ultraísmo dos adornos superfluos e da adxectivación.
- Semellanzas co creacionismo, dadaísmo e futurismo:
 - Elementos futuristas (tecnicismos e neoloxismos).
 - Elementos cubistas e creacionistas, como os caligramas e as imaxes.
 - Uso de imaxes chocantes, próximas ao dadaísmo.
- Eliminación do innecesario e primacía das imaxes e metáforas.
- Supresión da puntuación convencional nos poemas: uso de signos matemáticos.
- Supresión dos nexos e enlaces.
- Versolibrismo.
- Dislocación da palabra con espazos en branco entre as palabras.
- Sentido lúdico da creación literaria.
- LITERATURA CASTELÁ
 - Moi presente na Xenaración do 27 española.
 - Rafael Cansinos-Assens: iniciador do movemento.
 - Guillermo de la Torre.
 - Gerardo Diego

7

ULTRAÍSMO

He

Como un aventurero tras de la fortuna, tras del amor de este día que aún no me ha sido revelado y que acaso todavía me aguarda.

Tras la mujer desconocida, cuyas caricias serían mías esta noche y colmarían esta noche mi nostalgia.

Y en cuyos brazos reposaría tranquilo un momento, mientras cantaban las codornices en la madrugada.

GREGUERÍAS

8

**RAMÓN GÓMEZ DE
LA SERNA**

- Propio da Literatura española.
- Impulsor das vangardas.
- Divulga as vangardas europeas a través da revista "Prometeo".
- GREGUERÍA: metáfora + humor.
 - Definicións ou apuntes breves creados a partir da conxunción de imaxes.
 - Xogos de enxeño humorísticos.

Nunca es tarde si la sopa es buena.

El beso es el hambre de la eternidad.

AS VANGARDAS EN GALICIA

CARACTERÍSTICAS

e

CONTEXTUALIZACIÓN

- Afán modernizador e europeizador que xa exaltaran as Irmandades e a Xeración Nós.
- Creación de revistas vangardistas: Papel de color, Resol, Alfar, ...
- Uso de principios estéticos pero presenza do compromiso social.
 - Descrición e defensa da realidade social galega.
 - Presenza dos sentimentos, afastándose da deshumanización vangardista.
- Desprezo do elemento burgués.
- Renovación da linguaxe e defensa da arte pola arte.

SURREALISMO

Cunqueiro

Poemas do si e do non. (1933)

- Versolibrismo.
- Dislocación sintáctica.
- Imaxes irracionais.
- 8 apartados que conforman unha especie de caligrama.
- historia de amor e erotismo desde unha perspectiva abstracta.

8

SURREALISMO

NOIVADO I

Cegoñas xeográficas no meu noivado noivo.
Un tempo craro como un illó de vidro.
E no medio de litorais e avións platino
cidadán de correntes submariñas color morno.
A miña craraboia en brúxula silvestre:
un arbre polo Norde, Oriente feito
de moluscos, Sur de ribeiras líquidas.
Eu de noivado. Nas mans arcos-de-vella,
vidreiras verde-tenre e colgaduras finas.
Nin unha sombra nin faiados tímidos,
inocentes igoal a negros en domingo
o corazón no peito, risoños como esquíes.
Beilar ágoas lixeiras e sonos desprendidos
das cantigas máis novas. Sumando vals e faros.
Infuxivel noivado estelar de cereixas,
amante de cristais. Eu o teño.

CREACIONISMO

Manuel Antonio.

- **POLITICAMENTE**, defensor no nacionalismo galego e da República Galega.
- **LINGÜISTICAMENTE**, defensor do monolingüismo, atacando a galegos que se expresan en castelán, como Valle-Inclán.
- **LITERARIAMENTE**, nova estética.
 - Relaciónase co creacionismo, aínda que el non se sente identificado con ningún ismo en concreto = foxe da cualificación determinada e precisa que coarte a súa liberdade creadora.

CREACIONISMO

- ***Características:***

- Ruptura coa tradición anterior e da métrica
- Liberdade absoluta do creador.
- Versolibrismo.
- Disposición libre das palabras con espazos en branco.
- Xustaposición de imaxes e metáforas.
- Presenza dun atisbo de humanismo.
- Léxico mariñeiro e técnico-científico.
- Uso novidoso da metáfora e imaxes sorprendentes.
- Introducción de léxico en diferentes idiomas.

OBRAS
DE
MANUEL ANTONIO

- **Manifesto *Máis alá* (1922):**
 - Importancia do uso dun manifesto.
 - Dirixido á mocidade.
 - Declaración rompedora coa tradición.
 - División en 4 partes, con crítica a:
 - Os vellos/contemporáneos que reproducen os modelos do Rexurdimento.
 - Os escritores do Rexurdimento.
 - Os "pollitos bien", escritores galegos que escriben en castelán (Valle).
 - Chamada á mocidade galega.

OBRAS
DE
MANUEL ANTONIO

- **Manifesto *Máis alá* (1922):**

"Pollitos bien"

Comenzaremos invocando a Valle-Inclán.

Maestre: Chamamos-lle maestre por ser vostede o "maestro" d'a Xuventude Imbécil de Galicia. Noso non; que, endeбен, sabemos comparar a sua modernidade co-a cobardía d'o debre que tan só pode vivir facendo claudicantes concesións o forte.

Non tería o seu nome acolleita n-istas liñas si quixéramos tan só chamar-lle aquilo. Pero ten que ser ó falar d'ise fato de cabezas focas, nenos "foulard e de rubí", engayolados pol-o innegábel prestixo d'a prosa e d'a ridícula mintira d'unha epopeya aventureira que vostede, unha e outra, falsifican.

9

OBRAS
DE
MANUEL ANTONIO

- ***De catro a catro (1922):***
 - *Subtitulado Follas sen data dun diario d'abordo.*
 - 19 poemas no mar agás 2 poemas ("Navy bar", "Recalada").
 - Escrito a bordo do Constantino Candeira.
 - Comeza cunha mirada ao futuro ("Intencións")
 - Finaliza co regreso ("Adeus").
 - Simboliza a viaxe espiritual do poeta ademais de relacionarse coa formación e viaxe laboral.
 - Símbolos: o barco (o poeta), a proa (futuro), popa (pasado), ronsel (o que se deixa atrás) mastro (ánimo de progreso), vento (dynamismo).

9

OBRAS

DE

MANUEL ANTONIO

- ***De catro a catro (1922):***

INTENCIÓNS

ENCHERÉMO-LAS velas
ca luz náufraga da madrugada
Pendurando en dous puntos cardinaes
a randeeira esguía
do pailebote branco
Cas súas mans loiras
acenan mil adeuses as estrelas

Inventaremos frustradas descubertas
a barlovento dos horizontes
pra acelerar os abolidos corazóns
dos nosos veleiros defraudados

.....

10

HILOZOÍSMO

- Movemento poético inspirado na actualización da poesía popular galega, pero sen romper cos moldes tradicionais.
- Luis Amado Carballo, máximo representante.
- Influencias principais: Cabanillas e Noriega Varela.
- Características:
 - Mestura de tradición con imaxes e ritmos semellantes ás vangardas.
 - A natureza como protagonista absoluta a través de personificacións e metáforas.

HILOZOÍSMO

10

AMADO CARBALLO

- Autor de *Proel* (1924) e *O galo* (1928).
- Características:
 - Humanización da paisaxe.
 - Sensorialismo.
 - Uso da imaxe, símil e metáfora.
 - Combinación do versolibrismo con ritmos e metros populares.
 - Uso de estranxeirismos.
 - Influencia do ultraísmo na supresión do argumento.
 - Influencia do neopopularismo de Alberti e Lorca.
 - Poema convertido nunha fotografía do instante, escollendo elementos da natureza nun momento concreto.

A taberna

Chove fóra. Nas pozas
aboia a luz do gas.
Na lameira da rúa
entérrase un cantar.

Mariñeiros de Amberes,
de Cork e Rotterdam...
O acordeón borracho
fala inglés, alemán...

Na folla do coitelo
fuxe a luz cal no mar.

10

O Galo

Abrell'as portas ao día
co-a chave do teu cantar
que xa na fonte da Lua
está lavada a mañán.

Bó tall'o teu aturuxo
a paisaxe dend'o val
qu'o gran balbo das estrelas
cairá serodio no mar.

O campo cheo de frío
busca un anaco de sol,
alcéndelle unha fogueira
co lume da tua voz.

11

NEOTROBADORISMO

"

- **Características:**

- Influencia fundamental das cantigas medievais de amigo e amor.
- Recreación da atmosfera, símbolos, estrutura e procedementos paralelísticos propios da literatura medieval.

NEOTROBADORISMO

11

AUTORES

- **"Bouza Brey:**
 - *Poema "Lelías ao teu ouvido".*
 - *Nao Senlleira (1933):*
 - *13 poemas precedidos dunha autopoética onde recoñece ter buscado a inspiración nos "nosos clásicos: cancioneros medievais e o pobo".*
 - Centrado na paisaxe, a soidade e o amor.
 - *Seitura (1955):*
 - Obra recompilatoria formada por 33 poemas.
 - Temática centrada na exploración do mundo exterior (a natureza) e do mundo interior, cuestionándose a infancia, relixión e a propia poesía.

NEOTROBADORISMO

11

AUTORES

- **"Cunqueiro:**
 - *Cantiga nova que se chama ribeira (1933):*
 - Uso de recursos paralelismos e léxico medieval, pero eliminando o compoñente narrativo.
 - Busca o valor fónico e o xogo coas estruturas paralelísticas.
 - Uso de imaxes vangardistas.
 - *Dona de corpo delgado (1950):*
- **Xosé Mª Álvarez Blázquez:**
 - *Cancioneiro de Monfero (1953):*

No niño novo do vento
hai unha pomba dourada,
meu amigo!
Quen puidera namorala!
Canta ao luar e ao mencer
en frauta de verde olivo.
quen puidera namorala,
meu amigo!
Ten áers de frol recente,
cousas de recén casada,
meu amigo!
Que puideral namorala!
Tamén ten sombra de sombra
e andar prmeiro do río.
Quen puidera namorala,
meu amigo!

11

Cantiga nova que se chama ribeira

*Madre, a San Treecon irei
e no río banharme eí
ante que saía l'albor.
Irei, madre, á romaría
e banharme ei, a fe mía,
ante que saía l'albor.
Banharme ei, ben volo digo,
ú non sábia meu amigo,
ante que saía l'albor.
[Banhar]me ei, per ren que seja,
[ú meu a]migo non veja,
ante que saía l'albor.*

Cancioneiro de Monfero